

Mladinska književnost – revna pastorka literature?

O položaju slovenske mladinske književnosti danes, o bralni kulturi, bralni pismenosti, o rezultatih raziskave PISA in drugih aktualnih vprašanjih, povezanih z izdajanjem slovenskih slikanic in mladinskega leposlovja nasploh, so na okrogli mizi spregovorili Jana Bauer – urednica in pisateljica, Sabina Burkeljca – knjižničarka na OŠ Rodica, dr. Meta Grosman – strokovnjakinja za branje, recepcijo književnosti, metodiko pouka književnosti, dr. Dragica Haramija – redna profesorica za področje mladinske književnosti, predsednica Društva Bralna značka Slovenije, Manca Perko – generalna sekretarka Društva Bralna značka Slovenije, Irena Miš Svoltjšak – založnica, Peter Škerl – ilustrator, Klaudija Šterman Ivančič – raziskovalka na Pedagoškem inštitutu, Janja Vidmar – pisateljica, Vlasta Vičič – področna sekretarka Javne agencije za knjigo Republike Slovenije in voditeljica Simona Kopinšek. Okrogla miza je potekala v organizaciji Mladinske sekcije Društva slovenskih pisateljev v društvenih prostorih.

Janja Vidmar, kaj pomeni biti pisatelj danes v primerjavi z nekaj leti ali desetletjem nazaj? Pogoji dela se spreminjajo s trgom, ta narekuje tudi spremembe v založniškem prostoru, kar posledično vpliva tudi na avtorje in njihovo delo. Reakcija je verižna.

Janja Vidmar: Ja, razlik je pravzaprav kar nekaj. Upam, da se to ne sliši preveč oholo, ampak Mladinska sekcija, ki smo jo na Društvu slovenskih pisateljev ustanovili leta 2004, je začela koordinirati in združevati institucije, ki se ukvarjajo s knjigo, z literaturo, in mislim, da nam je to dobro uspelo. Uspeli smo se povezati znotraj mladinske književnosti. Kar pa je, se mi zdi, po drugi strani dvorezen meč. S tem, ko smo se povezali in tako povezani toliko bolje delovali, smo namreč tudi sami dobili lažen občutek, da je mladinska književnost v javnosti pridobila prepoznavnost, medijsko

odmevnost. To povezovanje nas je, se mi zdi, tudi rahlo uspavalo. Nagrade za mladinska besedila so nekako edina realna promocija v dnevnem tisku. Sicer se pa bojim, da je zadeva v primerjavi z desetletjem nazaj medijsko slabše zastopana. Kot avtorica opažam tudi nekaj grenkih razlik: na eni strani mi stroka v mladinski književnosti priznava vrhunskost ali kvaliteto, na drugi strani pa mi jo etablirana književnost za odrasle oziroma stroka slednje odreka. Še vedno, kljub prodornosti in javnemu zagovarjanju pomena in pomembnosti mladinske književnosti, opažam, da še vedno obstaja rahlo pokroviteljski ali omalovažujoč odnos do te književnosti.

Peter Škerl: Začel bom na mestu, kjer so nam kot avtorjem odvzeli pravice. To je bilo leta 2012, ko smo z zakonom postali enaki samostojnim podjetnikom. S tem zakonom so nam odvzeli petnajstodstotno olajšavo. Tukaj se je pokazalo, da nas družba dojema enakovredno. Ne kot kreativni razred, kar bi želeli biti in kar smo, ampak bolj kot neki povprečen razred, ki nam ne daje primerne in zasluženega statusa. Na to opozarja tudi Alenka Sottler s skupino, v kateri sem tudi sam.

Bralna značka ima več kot petdesetletno tradicijo, kaj ta tradicija pomeni danes? Kakšne razlike kažejo raziskave?

Dr. Dragica Haramija: Štiriinpetdesetletna tradicija pomeni, da zdaj že berejo vnuki in pravnuki prvih bralcev za bralno značko. Bralna značka pravzaprav nima tovrstnih težav, saj 140 tisoč bralcev letno dokazuje, da je to dobra promocija branja.

Manca Perko: Pregledovala sem raziskavo, ki je bila opravljena pred dvajsetimi leti, in jo primerjala z današnjo. V odstotkih smo danes boljši, po številu bralcev pa slabši. V povprečju 75 odstotkov vseh osnovnošolcev bere za bralno značko. Pred dvajsetimi leti jih je bralo približno 55 odstotkov. Kar se tiče števila otrok, je bilo leta 1992 bralcev prvošolčkov 124 tisoč, kar pomeni 93 odstotkov. Kar zadeva sistem gostovanja avtorjev po šolah, je ta danes bolj organiziran in tudi finančno urejen. Pred dvajsetimi leti smo zahtevali, da je avtorje za obiske na šolah treba plačati. Takrat se je ob razpadu Jugoslavije, ob prehodu v samostojno državo, mnoge reči začelo urejati drugače. Med drugim so tudi avtorji dobili drugačen status. Mislim, da se o honoriranju avtorjev za gostovanja na šolah ne sprašujejo več, če pa se, se lahko avtorji temu tudi uprejo. V tem pogledu tej skupni politiki sledimo z Društvom slovenskih pisateljev. Obiskov po šolah danes

ni manj, kot jih je bilo v preteklih letih. Res pa je, da se danes premišljeno izbirajo knjige in avtorji, ki jih želimo svetovati za obiske po šolah. Izbor avtorjev je objavljen na naši spletni strani. Moramo pa priznati, da smo manj pozorni do ilustratorjev, v tem pogledu se moramo povezati. Mislim, da Bralna značka ščiti avtorske interese. Seveda pa dopuščam možnost za morebitne izboljšave.

Jana Bauer, kaj kot avtorica, založnica, urednica v slovenskem prostoru pogrešate? Primanjkljaj česa, posluh za kaj?

Jana Bauer: Pri naši založbi se pojavlja problem, da finančno ne zmoremo več, izdajati knjig slovenskih avtorjev, kar smo lani še lahko. Govorim o ilustriranih knjigah in na tem mestu je treba povedati, da so ilustrirana knjižna dela do petkrat dražja od prevodne literature. Primorani smo bili začeti širiti program prevodne literature in krčiti lastno slovensko produkcijo, kar posledično pomeni manj dela za avtorje, ilustratorje. Povem lahko, da imamo trenutno besedila osmih odličnih slovenskih avtorjev, ki čakajo na objavo, ker jih ne moremo izdati. Če smo lahko lani izdali šest, sedem izvirnih slovenskih besedil, jih bomo zdaj toliko zmogli izdati šele v naslednjih treh, štirih letih. Če bo sreča. Mislim, da se je treba zavedati tudi realnega deleža podpore Javne agencije za knjigo. Letos je Javna agencija za knjigo podprla 291 knjig, od tega je bilo tako s programskim kot s projektnim razpisom s subvencijo podprtih 23 izvirnih slovenskih ilustriranih knjig. To je približno osem odstotkov. V preteklem triletju je bilo podobno, od osem do deset odstotkov. Slabih slikanic je na našem tržišču ogromno. Kvaliteta pa vendarle sovпада s finančnimi sredstvi. In če hočemo povečati število odličnih izvodov, je treba povečati tudi podporo Javne agencije za knjigo.

Koliko stane izvirna slovenska slikanica?

Jana Bauer: Enotne cene ni. Pri nas stane od sedem do devet tisoč evrov.

Irena Miš Svolfšak: Pred časom sem izvedela, da je pri Mladinski knjigi slovenska slikanica sedemkrat dražja kot prevodna, to je bil njihov izračun. Pri nas je dražja do desetkrat. Dejansko se ti zneski gibljejo med osem in deset tisoč evri, lahko tudi več. To so dejanski stroški, ki jih potem razdelimo na število knjižnih izvodov posamezne slikanice. Priznam, da se mnogi avtorji pritožujejo nad honorarji ilustratorjev in imamo zato tudi kdaj težave, to povem iz prakse.

Gospa Vlasta Vičič, se boste kot predstavnica Javne agencije za knjigo na tem mestu vključili v razpravo?

Vlasta Vičič: Bom. Večina sofinanciranih knjig je sofinanciranih pri tako imenovanih programskih založbah, ki so sprejete v financiranje za tri leta in samostojno oblikujejo svoj program, s tem pa samostojno vključujejo tudi otroška in mladinska ter druga knjižna dela. Med temi programskimi založbami sta dve založbi, Miš in Mladika, kjer so izključno financirani njihovi mladinski programi s šestimi, sedmimi knjigami na leto. Potem so tukaj Mladinska knjiga, ki ima od leta do leta različen delež slovenskih in prevodnih mladinskih del, pa še Franc-Franc, Sanje, Modrijan ... Letošnji projektni razpis je bil zaradi pomanjkanja sredstev omejen na sofinanciranje največ petintridesetih knjig. Od teh petintridesetih knjig jih je za otroke in mladino sedem. Moram poudariti tudi, kar se pozablja: Javna agencija za knjigo letno namenja 80 tisoč evrov za projekt Rastem s knjigo, ki ga vodi kolegica Tjaša Urankar. V okviru tega projekta izberemo dve izvorni slovenski knjigi mladinskih avtorjev, ki ju nato prejmejo vsi sedmošolci in dijaki prvih letnikov srednjih šol. Ti dve knjigi izideta v okoli 20 tisoč izvodih, kar je tudi pomembna promocija izvornih slovenskih del. Javna agencija za knjigo lahko sofinancira oziroma strokovna komisija obravnava tisto, kar dobi kot prijavo na razpise. Večina knjig pa je, kot pravim, sofinanciranih pri programskih založbah, ki mladinska dela vključujejo ali tudi ne. Leta 2010 smo projektni razpis razdelili po področjih, saj smo želeli izpostaviti financiranje mladinske literature, torej literaturo za najstnike, stare od enajst do petnajst let, ker knjig zanje primanjkuje, za prvo in drugo triletnje je tega veliko več. Če se ne motim, smo na razpis prejeli deset prijav, financirali smo jih osem. Vsa ta leta so nam očitali, da v strokovni komisiji za revijalno in knjižno produkcijo s področja leposlovja nimamo strokovnjaka za mladinsko književnost, to je bila odločitev prejšnjega sveta Javne agencije za knjigo ob ustanovitvi. Z veseljem pa sporočam, da zdaj že deluje nova komisija. Njena članica je tudi prof. dr. Milena Mileva Blažič.

Prosim za predstavitev rezultatov o bralni pismenosti mednarodne raziskave PISA 2009. Rezultati so skrb vzbujajoči.

Dr. Meta Grosman: Naši učenci so dosegli relativno slabe rezultate. Od glavnih rezultatov je osrednji tudi zelo boleč. Od okrog devet tisoč spraševanih je samo tretjina odstotka – 0,3 odstotka – dosegla kritično bralno sposobnost. Absolutno velika večina je ostala na drugi in tretji

stopnji pismenosti. Z večino dosežena stopnja se šteje v funkcionalno pismenost, ki je še nekako primerna. Je pa ta raziskava odkrila neki drug nenavaden in nepričakovan rezultat. Z odgovarjanjem na slovenskim učencem zastavljena stranska vprašanja se je izkazalo, da so slovenski učitelji najbolj negativno razpoloženi do učencev. Se pravi, da govorimo o obstoju nenavadne situacije, ki se ni pokazala nikjer drugje. Da imajo učenci občutek, da so slovenski učitelji do njih sovražno razpoloženi, je vprašljivo in hkrati tragično. Pri nas se napačno dojema, da je opismenjevanje delo slovenistov. To je že zdavnaj preseženo dejstvo. Opismenjevanje je delo celotnega učnega kolektiva vsake šole. Vsakdo bi moral delovati in pozitivno vplivati na opismenjevanje. Saj sem pred časom predlagala poslancem v parlamentu, da naj, če že ne berejo, vsaj knjigo nosijo s sabo. Očitno tudi učitelji večinoma ne berejo in zato zlasti ne morejo govoriti o sodobni literarni produkciji, o ilustracijah. Problem je v tem, da je na teh višjih stopnjah bralne zmožnosti treba med sabo povezati več povedi. Ker in če branje ni avtomatizirano, nastopi pri branju zunanji problem – ne sprosti se energija za razumevanje. Če pa ni razumevanja, potem tudi branje ne prinese užitka. Mislim, da je to temeljni problem. Otroci sploh ne razvijajo užitka v branju. Problem je seveda še širši. Niso samo otroci različni, tudi starši so različni. Tudi moč vplivanja je različna. Mnogi starši ne vedo, da bi lahko otroku v tem pogledu pomagali z jezikovno spodbudnim okoljem in mu na ta način že pred vstopom v šolo omogočili pismenost. Kdor ni govorno sposoben, dejansko težje razvije pismenost po programih za pismenost, ki so sedaj triletni, saj učni program predvideva razvoj pismenosti. Tukaj pa obstaja niz vprašanj. Drugod po svetu, na žalost je primerjava s svetom neizogibna, imajo vrsto podatkov. Npr. vedo, koliko besed v minuti prebere učenec pri sedmih ali osmih letih, kasneje pri devetih in potem pri enajstih. Pri nas tega podatka sploh nimamo. Odsotnost tovrstnih podatkov kaže na dejstvo, da pri nas ne vemo, kdaj moramo otroku pomagati. Dokler ne bomo uredili osnovnih stvari, ne bomo mogli učinkovito pomagati. Na Švedskem imajo šestnajst centrov za tovrstno pomoč. Ko prejmejo opozorila, da neki otrok zaostaja, mu v teh centrih nudijo strokovno pomoč. Ne pomoč učitelja, ampak pomoč nekoga, ki ve, v katerem delu jezikovnega delovanja otrok pomoč potrebuje. Vemo, da če otrok na določeni stopnji ne razume dveh ali treh odstotkov besed, težko bere. Zato se mi zdi res čudno, da naši otroci mislijo, da lažje berejo v angleščini, kar seveda sploh ni mogoče, saj nimajo potrebnega besednega zaklada za to, vendar je pri branju angleščine izkazana bolj pozitivna podpora. Otroci morajo obvladati povezovanje besedila, tukaj govorimo o temeljnem bralnem

elementu. Kdor nima razvite avtomatizirane bralne pismenosti, tega sploh ne doseže. Ko govorimo o raziskavi PISA, govorimo o vrsti ljudi, ki sploh ne znajo brati. Druga stran tega dejstva pa je omogočanje napredovanja socialno deprivilegiranim otrokom, ki niso imeli dovolj dobrih govornih zmožnosti razvitih v domačem okolju. Če ne pomagamo – če ne bomo pomagali –, ostane veliko otrok, ki ne dosegajo niti povprečja in ti otroci rezultat povlečejo navzdol.

Klaudija Šterman Ivančič, Pedagoški inštitut: Morda bi, glede zaznanega odnosa učitelja do učenca s strani učencev, nekaj dodala. Podrobnejše analize so pokazale, da imamo na tem področju v okviru raziskave PISA nasprotujoča mnenja dijakov. In sicer po eni strani izražajo celo pozitiven odnos do šole. Pri pouku slovenskega jezika zaznavajo celo spodbujanje k branju, izražanju svojega mnenja... Po drugi strani pa, kar je gospa Grosman omenila, poročajo tudi o nižji zaznani čustveni opori s strani učiteljev. To vprašanje, ki se je izkazalo kot problematično, se je torej navezovalo bolj na čustveno oporo. Pri interpretaciji teh rezultatov vsekakor moramo biti previdni. Želim se navezati še na druge dejavnike, ki kažejo na problematiko bralne pismenosti pri nas. Uvrščamo se pod povprečje, tako na ravni OECD kot na ravni Evropske unije. S sodelavkami smo se ukvarjale s področjem motivacije za branje, kjer smo zaznale, da slovenski petnajstletniki v povprečju manj uživajo v branju. Približno polovica jih poroča o tem, da berejo, ker morajo, ali zato, da dobijo potrebne informacije. Predvsem je problem branje leposlovja, le petnajst odstotkov slovenskih dijakov poroča, da pogosto berejo leposlovje. V prostem času v manjši meri posegajo po raznovrstnem bralnem gradivu, o tem jih poroča le tri odstotke. Največ jih poroča o branju časopisov, neleposlovnih knjig, revij. Slednje nekako nakazuje tudi položaj knjige in leposlovja nasploh v našem prostoru.

Opomba: *Namen raziskave PISA, ki jo koordinira OECD, je vsake tri leta ugotavljati kompetentnosti učenk in učencev, in sicer v prvih letnikih srednješolskega izobraževanja, torej po zaključenem obveznem šolanju. Kompetentnosti, ki se preverjajo, so pomembne za nadaljnje izobraževanje in življenje sploh, obenem pa so pomembne tako za posameznika kot za celotno družbo. Raziskava omogoča metodološko natančne primerjave med državami in šolskimi sistemi oz. njihovo učinkovitostjo. 15-letniki v Sloveniji so praviloma dijakinje in dijaki 1. letnikov srednjih šol. V raziskavi v Sloveniji so sodelovale vse srednje šole oz. vsi posamezni izobraževalni programi na šolah, kar omogoča ugotavljanje kompetentnosti dijakinj in dijakov tudi po teh programih. Raziskavo PISA v Sloveniji*

izvaja Pedagoški inštitut. Zadnja cikla raziskave (2009 in 2012) sta bila v obdobju 2008–2013 izvedena kot del aktivnosti projekta 'Ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti v izobraževanju in usposabljanju – Evalvacija vzgoje in izobraževanja na podlagi mednarodno priznanih metodologij', ki ga omogoča sofinanciranje Evropskega socialnega sklada Evropske unije in Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport (vir Pedagoški inštitut). Rezultati mednarodne primerjave dosežkov učencev PISA 2012, ki je preverjala znanje učencev na področju bralne, matematične in naravoslovne pismenosti 15-letnikov v 65 državah, so potrdili in ponovili rezultate s področja bralne pismenosti – slovenski učenci ostajajo daleč pod povprečjem. To pomeni, da se od zadnje predstavljene raziskave PISA 2009, o kateri sta na okrogli mizi govorili Meta Grosman in Klaudija Šterman Ivančič, na tem področju v Sloveniji ni spremenilo popolnoma nič. Rezultati PISA 2012 so bili javnosti predstavljeni 3. decembra 2013.

Sabina Burkeljca, ste knjižničarka na OŠ Rodica. Na današnje okroglo mizo ste bili povabljeni, da nam predstavite svoje izkušnje in seveda tudi kritično izpostavite opažene napake, pomanjkljivosti, ki jih kot osnovnošolska knjižničarka opažate. Knjižničarji ste zelo pomemben del otrokovega sprejemanja in dojemanja literature. Ste pa prav tako v nezavidljivem položaju: redko kdaj imate o svojem delu priložnost govoriti, poleg tega šole za nakup knjig iz različnih razlogov ne namenijo dovolj sredstev.

Sabina Burkeljca: Že prej smo se na okrogli mizi dotaknili dejstva, da je uspeh zelo povezan tudi z mentorjem. Če je mentor odprt za novosti in angažiran (tudi izven šole), če svoje delo dojema kot poklicanost, potem je enostavnejše. Otroci, ki imajo takšnega mentorja, tudi berejo. Se pa opaža upad zanimanja za branje po šestem razredu, kar je povezano tudi s puberteto in odraščanjem. Kar zadeva moje ozko poklicno področje – knjižničarstvo v šolstvu –, moram povedati, da ni neke enotne politike ali ciljev. Lahko izpostavim materialna sredstva: koliko denarja se bo za nakup knjig namenilo, je povsem odvisno od posameznega ravnatelja. Nekatero moje kolegice knjižničarke pravijo, da že leto, dve ne morejo kupovati knjig. Vprašajte se, kakšna knjižnica je potem to? Vendar otroci berejo, to morate vedeti. O knjigah, ki izidejo, berejo v revijah, sledijo produkciji in včasih pridejo v knjižnico in sprašujejo po knjigi, ki je še v tisku ali je ravnokar izšla. Nekateri otroci veliko berejo in za sproti izdane knjige vedo celo prej kot učitelji. Poleg tega so v šolskih knjižnicah zaposleni različni ljudje, tudi z neprimerno strokovno bibliotekarsko

izobrazbo. Sprašujem se, kako je mogoče, da na kolektivnem srečanju vprašaš o prebranih knjigah in nekatere seveda izpostaviš, pa knjižničarji zanje ne vedo? Kako je mogoče, da je nekdo informacijo o izdanih knjigah zaobšel? Tudi dobrih ilustracij nekateri knjižničarji ne prepoznajo in to je zelo narobe, saj so posledično otroci prikrajšani za dobre knjige. Veliko je torej odvisno od knjižničarja in ravnatelja. Na naši šoli imamo ravnateljico, ki omogoča redno nabavo knjig. Če mi to ne bi bilo omogočeno, bi to delo pustila.

Dragica Haramija, v soavtorstvu z Janjo Batič je nedavno izšla vaša monografija *Poetika slikanice*. Menim, da je po iskrenem odgovoru sogovornice pred vami pravi trenutek za vprašanje, kako prepoznati dobro slikanico? In sploh – kako prepoznati dobro mladinsko knjigo? Kot kaže, je to velik problem.

Dragica Haramija: Pri slikanici morata biti besedilo in ilustracija vrhunske kakovosti, seveda tudi v sozvočju. Najboljše slikanice namreč dajejo tisto tretjo zgodbo, ki jo razbiramo šele iz prve in druge sestavine, torej iz literarnega in likovnega koda. Sicer pa mora vsako kakovostno delo vsebovati estetske prvine na nivoju besedila, besedišča, skladijske norme in podobnih jezikovnih prvin, ob tem pa seveda privlačno zgodbo. Kaj je privlačna zgodba, je težko poenotiti glede na starostne stopnje otrokovega razvoja. Mora pa tovrstna literatura, kakršna koli že je, biti in vsebovati za otroka predvsem užitek ob branju. Šolski programi so pa nekaj drugega, saj je vendarle treba upoštevati literarno-zgodovinski pogled, da otroci spoznavajo besedila, ki so del naše kulturne dediščine. Slednje včasih postaja problem, ker ni dobre zgodovinske razlage ali podobnega.

Manca Perko: Dejstvo je, da mnogi učitelji in mnogi slovenisti niso zainteresirani ljubiteljski bralci. In to že leta. To je stanje, ki ga imamo. Pri Bralni znački so se ta nesrečna slovenistična nagnjenja kazala že pred petdesetimi leti. Mentorska mreža Bralne značke na posamezni šoli poskuša najti ljudi, ki res radi berejo, in potem ta posameznik hodi po šoli in kolegom predstavlja novosti, dobre knjige in s tem tudi dviguje stanje. So pa tukaj zlate hruške, znak kakovosti otroških in mladinskih knjig, ki so krajša pot za ljudi, ki jih branje malo manj zanima. Obstajajo priporočila, ki iz vedno večje produkcije izberejo dobro. Na spletni strani Pionirske knjižnice, ki pripravlja *Priročnik za branje kakovostnih mladinskih del*, najdete tudi knjigometer, kjer so sproti objavljeni rezultati ocenjevanja

tekoče produkcije. To kolegom na terenu pride najbolj prav. Treba pa se je povezovati in zapolnjevati obstoječe luknje na področju.

Dragica Haramija: Ob zlatih hruškah bi rada opozorila na vsaj še tri nagrade: na Levstikovo, večernico in desetnico. Pa ne samo na nagrajene knjige, ampak tudi na tiste, ki pridejo v ožji izbor. Če učitelji ali starši pregledajo zlate hruške ali vse tri omenjene nagrade, tudi knjige, ki se uvrstijo, ne le tiste, ki zmagajo, je to dovolj dobra smer za kakovostno branje. Treba je upoštevati vse dejavnike. Vendarle prihajajo nagrade z različnih področij, tudi komisije so različne, kar je le bogatenje različnih bralnih okusov.

Kakšno vlogo imajo pri tem mediji, ki o mladinski literaturi ne poročajo redno oziroma se poročanju o njej celo izogibajo?

Janja Vidmar: Ko se pogovarjamo o javnosti, govorimo o zelo širokem pojmu javnosti. Je to strokovna javnost? Govorimo o splošni javnosti? Kdo je ta javnost, ki so ji knjižna dela tudi namenjena? Tudi otroci so del te javnosti. Da pride s strani avtorja, ki se zares trudi napisati kakovostno delo, slednje prek založnika do tega končnega naslovnika, so mediji velikokrat zapora, čez katero se ne da. Se mi zdi res žalostno, da nimamo literarnih kritikov, ki bi se jim ljubilo napisati kritiko o nekem otroškem ali mladinskem delu, in da ni dnevnega časopisa, ki bi bil takšne kritike tudi pripravljen redno objavljati. To se zgodi izjemoma, zelo redko in še takrat večinoma zaradi nekih posredovanj in znanstev, ne pa zaradi dela samega in zaradi njegove kakovosti. Uglednim kritikom, torej tem, ki vrednotijo knjižna dela za odrasle, se – običajno zaradi hiperprodukcije mladinske književnosti – večine teh knjig niti ne ljubi vzeti v roke. Kaj šele, da bi se s tem resno ubadali. Ves čas govorimo o tem, kako učitelji in starši, torej odrasli kot del celotnega procesa, ne berejo in so slab zgled. Mediji bi prav tako morali biti del tega procesa. Zavedati se je treba, da ogromno odraslih, ki ne berejo knjig, dnevno spremlja medije. In mediji bi morali ne le predstavljati ta knjižna dela, ampak tudi opozarjati na nevarnosti, ki nam pretijo, če vsi skupaj nismo soudeleženi v tem procesu. Ne znam si predstavljati drugega boljšega nagovora široke javnosti. Medije je treba vključiti. Mediji so neizkoriščen prostor, ki ga niti ne znamo prav izkoristiti. Ob tem moram poudariti še nekaj. O težkem položaju delavcev v socialnih tiskah se dnevno poroča in o tem vsa ta nedefinirana javnost govori. O pisateljih, ki živijo pod pragom revščine, pa nihče ne govori, zanje se ne zmeni nihče.

Manca Perko: Ta slab položaj avtorjev je povezan s tem, da je literature vedno več in da je ta slabša. Ker ljudje preprosto morajo preživeti. To velja tako za avtorje kot za ilustratorje.

Irena Svoltjšak Miš: V pomembnih kulturnih medijih ne zasledimo mladinske književnosti, zasledimo pa promocije slikanic raznih samozaložb, ki jih Pionirska knjižnica oceni kot pogrešljive. Morebiti bi lahko Mladinska sekcija Društva slovenskih pisateljev organizirala seminar na temo kakovostne mladinske literature in bi nanj povabila tudi novinarje, urednike vseh medijev.

In jih med drugim poučila tudi o tem, zakaj je pomembno poročati o mladinski literaturi. Kako torej dvigniti bralno pismenost?

Jana Bauer: Založniki imamo svoje knjige in jih moramo promovirati. So pa organizacije, kot sta Društvo Bralna značka, Mladinska sekcija na Društvu slovenskih pisateljev. Lahko bi se skupaj angažirali, morda na Javni agenciji za knjigo zaprosili za sredstva in bi lahko pripravili na primer knjižico z informacijami, ki jih, kot opažamo danes, primanjkuje. Vsekakor bi stroka k temu morala pristopiti. Tudi tako bi se dalo informirati učitelje po šolah. Priporočilni seznam, ki ga omenjate, je pregled produkcije. Nimajo pa učitelji motivatorja, se pravi nekoga, ki bi povedal, zakaj je branje pomembno. Poudarjam, da kot urednica z novimi avtorji ne morem delati, ker nimamo finančnih sredstev. Ker nimamo priložnosti izdajati niti del uveljavljenih avtorjev. In kaj se zgodi? Pojavijo se imena, ki izdajo po deset neakovostnih slikanic na leto. Če bi tak avtor prišel k meni in bi imela možnost delati z njim, bi ta avtor napredoval. Pri takšnih založbah pa ne bo nikoli napredoval, saj nimajo uredniških sposobnosti. Namesto tistih desetih slikanic bi tako čez leto, dve imeli eno, ki bi bila res vredna objave. Tudi to je problem, ki ga opažam.

Vlasta Vičič: Zdaj govorimo o sistemskih vprašanjih. Ključno je Ministrstvo za šolstvo. V času, ko je agencijo vodil Slavko Pregl, smo si zelo prizadevali, da bi se knjižnično nadomestilo za avtorje razširilo tudi na šolske knjižnice. To pa pomeni, da bi šolske knjižnice morale imeti določena finančna sredstva za nabavo knjig. Javna agencija za knjigo pripravlja tudi bralne kampanje. V prihodnjem letu pripravljamo tudi raziskavo nakupovalnih navad, ki nam jo bo, upam, financiralo Ministrstvo za kulturo. Na osnovi rezultatov bi skušali oblikovati tudi celostno kampanjo za branje in tudi kupovanje knjig, seveda v sodelovanju z vsemi

faktorji v verigi knjige. Pripravljamo nov katalog slovenskih avtorjev in ilustratorjev za Bologno, kar je zelo pomemben podvig za promocijo v tujini. Pred leti smo na Javni agenciji sofinancirali avtorske kataloge v tujih jezikih. Sofinancirani so bili avtorski katalogi mladinskih avtorjev, avtorjev za otroke. Ob vsem danes povedanem moramo biti tudi ponosni. Ponosni na Društvo Bralna značka, na *Priporočilni seznam*, na Center za mladinsko književnost in knjižničarstvo, imamo veliko uveljavljenih avtorjev, ilustratorjev, festivalov, kampanj, ki jih podpiramo. Upam le, da Javni agenciji ne bodo nenehno zmanjševali sredstev, da bomo lahko še vedno podpirali vse te projekte in se seveda zavzemali za izboljšanje avtorjev in celotnega področja knjige. In da bomo sodelovali.

Klaudija Šterman Ivančič: Navezala bi se na prej omenjeno motivacijo učiteljev za branje. Pri nas gre za zelo širok družbeni problem. Najprej gre za problem naše družbe do znanja, branja in potem za problem pojmovanja učiteljev v naši družbi nasploh. Če pogledamo skandinavske države, čeprav se z njimi težko primerjamo, je tam odnos do učitelja čisto drugačen kot pri nas. Že pogoji, ki jih mora nekdo izpolnjevati, da lahko vstopi v izobraževanje za učiteljski poklic, so tam neprimerno višji. Študijski programi za bodoče učitelje so v nekaterih skandinavskih državah 4-predmetni, kjer je eden izmed obveznih predmetov materinščina. Do svojega jezika mora bodoči učitelj torej gojiti odnos, ob tem pa morda tudi posedovati znanje za posredovanje slednjega. Biti mora primerno usposobljen za opravljanje učiteljskega poklica. Na Pedagoškem inštitutu od leta 2009 izvajamo regijske posvete za učitelje, izvajamo jih na osnovnih in srednjih šolah. Na posvetih poskušamo na podlagi ugotovljenih rezultatov učitelje ozavestiti o dogajanju v slovenskem prostoru glede bralne pismenosti. Z njimi se tudi pogovarjamo o metodah, načinih dela, kako spodbuditi naše mlade k branju in kaj narediti na tem področju. S tem bomo nadaljevali januarja 2014. Bom pa kar iskreno povedala, da moramo nekaterim šolam tudi plačati, da sploh lahko pridemo do njih.

Sabina Burkeljca: Moj predlog za izboljšanje stanja je branje kakovostnega mladinskega leposlovja in ustvarjanje varnega okolja, v katerem se bodo lahko otroci o knjigah pogovarjali. Odpisati je treba nekvalitetne knjige in jasno povedati in se poučiti o tem, kaj dobra knjiga je. In če že govorimo o tem, da šolske knjižnice nimajo denarja za nakup knjig; naj vsaj ne kupujejo slabih knjig. Treba se je izogibati lažnemu zavajanju, češ saj ni pomembno kaj, pomembno je le, da berejo. Zelo pomembno je, kaj otroci berejo.

Peter Škerl: Kar opažam pri svojem mladežu, je premalo glasnega branja. Premalo se bere na glas. Že pri majhnih je treba začeti z branjem in v tem uživati. Zelo redko slišim, da vzgojiteljice ali učiteljice berejo na glas. Imam pa tudi odgovor glede položaja učitelja. Država je kulturo postavila na stranski tir. V začetku devetdesetih let, če se spomnite, je kulturnike potrebovala, zdaj pa jih odriva in s tem sama sebi koplje jamo. Opozoril bi še, da se pripravljaja zakon o avtorskih pravicah. O tem bo treba veliko govoriti, k temu prispevati in sodelovati. Tukaj so nam kratene osnovne avtorske pravice.

Meta Grosman: Povedala bom nekaj, kar bo spet zvenelo kot pljuvanje v lastno skledo. Ko sva s Sonjo Pečjak, ki je največja strokovnjakinja za branje psihološke analize, predlagali učni program, ki bi odpravljal te negativne lastnosti učiteljev in bil tudi javno dosegljiv, so logistični problemi – ker ni bilo državne potrebe po uresničitvi programa – povzročili poriv programa v predal, kjer leži še zdaj. O tega je minilo že deset let. Sestava programa pa je bila, kot se velikokrat dogaja, plačana iz evropskih sredstev.

Dragica Haramija: Mene trenutno najbolj skrbi nov zakon o visokem šolstvu, kjer ni čisto jasno, ali bomo na fakultetah še govorili slovensko ali ne. Kar se mi zdi zelo velik problem. Glede spodbujanja študentov k branju pa se mi zdi, da so tukaj stvari še optimalne. Problem nastane, ko diplomirajo in bi bilo treba brati vse življenje.

Irena Svolfšak Miš: Kot založba s tremi zaposlenimi bomo še naprej letno poskušali izdati petindvajset, trideset knjig. Zelo se trudimo, da bi naše avtorje prodali v tujini. Maja se bo že četrtrič odvil naš mladinski literarni festival, ki promovira ne le prostočasno branje in medgeneracijsko povezovanje, ampak tudi strpnost. Pri festivalu običajno sodeluje od štiri do pet tisoč mladih. Šole, ki se odločijo za sodelovanje, dobijo vso potrebno podporo za sodelovanje. Sodeluje približno petnajst slovenskih pisateljev, na gostovanje prideta tudi dva tuja pisatelja. S tem skušamo brez kakršnih koli komercialnih predznakov promovirati branje. Če mladi danes ne bodo brali, tudi kot odrasli ne bodo brali in potem lahko knjigo dejansko pokopljemo v kakršni koli obliki, elektronski ali fizični.

Pogovor je pripravila, vodila in zapisala Simona Kopinšek